

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

เกษตรกรรมเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนเรา เพราะผลผลิตที่ได้จากการทำงานเกษตรสามารถนำไปใช้กินภายในครอบครัว แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน และถ้ามีเหลือก็สามารถนำไปขายที่ตลาดได้ด้วย ครอบครัวไทยกว่า 5 ล้านครอบครัว หรือประมาณ 40 ล้านคน เป็นเกษตรกร รายได้ของภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละ 9 ของ GDP รวม (GDP: Gross Domestic Product คือ มูลค่าเบื้องต้นของผลผลิตที่เกิดขึ้นภายในอาณาเขตของประเทศในรอบหนึ่งปี) (พรศรี เหล่ารุจิสวัสดิ์, 2553)

เกษตรกรไทยยังมีสภาพหนี้สินเรื้อรัง เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคนิยม ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ และขาดความเอาใจใส่ต่อการบริหาร จัดการและวางแผนการใช้เงิน รวมทั้งดำรงชีวิตด้วยความประมาทและไม่เก็บออม ทำให้เกิดการใช้จ่ายเกินตัว (สุพรรณณี ต้อนรัมย์, 2551) เนื่องจากไม่ทราบว่ามีรายได้เท่าใด มีค่าใช้จ่ายเท่าใด นอกจากนี้บางส่วนของหนี้ที่มีเป็นการก่อหนี้นอกระบบ (ไม่ใช่สถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร) ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าสถาบันการเงินหลายสิบเท่า (วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล, 2551) นอกเหนือจากปัญหาหนี้สินแล้วเกษตรกรยังประสบปัญหาทั้งภาคการผลิตและบริโภค นั่นคือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ต้นทุนการผลิตสูง รายได้ภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตรต่ำ (วิทยา เจียรพันธุ์, 2550; พรศรี เหล่ารุจิสวัสดิ์, 2553)

อำเภอคอดอยสะเก็ด เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด โดยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 14 ตำบล 112 หมู่บ้าน เกษตรกรในเขตอำเภอคอดอยสะเก็ด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว กระเทียม หอมแดง ลำไย มะม่วง เห็ดหอม เห็ดฟาง พืชผักต่าง ๆ ชา และกาแฟ มีรายได้เฉลี่ย 35,158 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอคอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, 2553; สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่, 2553)

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยในความเป็นอยู่และปัญหาความยากจนของเกษตรกร และมีพระราชปรารภเกี่ยวกับความเพิกเฉยในการทำบัญชี จึงทรงแนะนำให้มีการ

ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีรับจ่ายให้ครอบครัวเกษตรกร เพื่อรู้ที่มาของรายรับ ที่จ่ายไปของรายจ่าย รวมถึงรู้ต้นทุน และกำไรจากการประกอบอาชีพของเกษตรกรเองได้ (สุกโชติก์ แก้วทอง และ สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, 2552)

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และเล็งเห็นว่าหลักการของระบบบัญชี ใช้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ครอบครัวเกษตรกร สามารถวางแผนและบริหารการเงินของครอบครัวได้ จึงได้มีการรณรงค์ให้เกษตรกรใส่ใจการจดบันทึกบัญชี ด้วยคำขวัญที่ว่า “จดแล้วไม่จน” (ผู้อำนวยการส่วนพัฒนานโยบายและแผน, 2553) ผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศคจ.) สหกรณ์การเกษตร เกษตรอำเภอ สำนักงานบัญชีจังหวัด และสถาบันการศึกษามาเป็นระยะหนึ่งแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรทั่วประเทศ ด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรระดับครัวเรือนได้มีโอกาสเรียนรู้การทำบัญชีและการจดบันทึกบัญชีของครอบครัวของเกษตรกร อันจะนำไปสู่การวางแผน การบริหารจัดการทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร, 2550) รวมทั้งสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพิ่มรายได้ และขยายโอกาสการลงทุน รู้ถึงการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การออม (อำพล จินดาวัฒนะ, 2548)

บัญชีครัวเรือน เป็นการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวันของครอบครัว ซึ่งทำให้รู้ว่ามีรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินสดคงเหลือในแต่ละวัน (นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร, 2550) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงที่มาที่ไปของรายรับ รายจ่ายในแต่ละช่วงเวลา และมีเงินเหลือเพื่อเก็บออม (วิไล รอดถาวร, 2547) พร้อมกันนั้นผู้บันทึกบัญชีครัวเรือนยังสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผน บริหารจัดการเงินของครอบครัว เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงการใช้จ่ายเงิน (ภาพร เอกอรรถพร, 2545)

การจัดทำบัญชีครัวเรือน หรือ บัญชีรายรับรายจ่ายนี้ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการจดบันทึกรายการต่างๆ ที่เป็นเงินเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างควมสามัคคีภายในครอบครัว (นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร, 2550) รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกันในสังคม มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการจดบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้ประชาชนทุกคนรู้จักการบริหารจัดการด้านการเงินและการวางแผนการทำงานทุกอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ การทำบัญชีครัวเรือนทำให้ครอบครัวมีความสุข (วรรณรัชต์ สุปัญญา, 2550) ใช้ชีวิตโดยยึดหลักความพอเพียง มีเหตุมีผล รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ รู้จักการเก็บออม (นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร, 2550)

ในปี พ.ศ. 2548 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้จัดทำโครงการจัดทำบัญชีครัวเรือนขึ้น เพื่อ ตั้งใจที่จะให้เกษตรกรซึ่งเป็นลูกค้า รู้จักทำบัญชี เพื่อให้รู้รายรับ รายจ่าย ต้นทุน และหาวิธีป้องกันจุดรั่วไหล และในปี พ.ศ. 2549 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แจกสมุดบัญชีครัวเรือนเพิ่มอีก 5 ล้านเล่ม รวมถึงจัดโครงการ “จดดีมีรางวัล” เพื่อกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจให้มีการจดบัญชีอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัยส่วนตัว อันเป็น

พื้นฐานสำคัญของชีวิต แต่เกษตรกรบางส่วนยังไม่มีความรู้หรือมีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเท่าที่ควร เกษตรกรบางส่วนสามารถรับรู้ และปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้โดยต้องมีผู้อธิบายวิธีการและขั้นตอนในการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้ฟังซ้ำอีก หรือเกษตรกรบางส่วนจำแนกบัญชีไม่ถูกต้อง เกษตรกรบางส่วนเห็นว่าการทำบัญชีครัวเรือนมีความยุ่งยาก เสียเวลา และเกษตรกรบางส่วนมีการจดบันทึกบัญชีไม่ต่อเนื่อง (วาริพิน มงคลสมัย, 2551; สุนีย์ ตฤณขจี และ นิยะดา วิเศษบริสุทธิ์, 2551; สุพรรณิ ค้อนรัมย์, 2551; กิตติ เขียวทอง, 2552) ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงมีความคิดที่จะศึกษาความรู้ความเข้าใจการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรว่ากลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้องตามขั้นตอนหรือมีปัญหาอุปสรรคในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างไร เพื่อเป็นการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกทางหนึ่ง

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถระบุจำนวนประชากรหรือจำนวนผู้ที่เคยได้รับการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนได้ ดังนั้นจึงใช้วิธีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542; เกียรติสุดา ศรีสุข, 2552)

จากสูตร

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม 50%

Z = ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด 95% = 1.96

d = สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิด 5% = 0.05

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการสุ่มตัวอย่างเป็น 50% จากประชากรทั้งหมด ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างได้ 5% ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้ดังนี้

$$n = \frac{(0.5)(1-0.5)(1.96)^2}{0.05^2}$$

$$n = \frac{0.9604}{0.0025}$$

$$n = 384.16 \sim 385 \text{ ราย}$$

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 385 ราย สุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น และเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542; เกียรติสุดา ศรีสุข, 2552)

1.3.3 ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจการจัดทำบัญชีครัวเรือน และได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนการทำบัญชีครัวเรือน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามระบบบัญชีครัวเรือน ภายใต้แนวคิดทฤษฎี

การจัดทำบัญชีครัวเรือน ประกอบด้วย การแบ่งแยกประเภทของรายการ และขั้นตอนของการบันทึกรายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

ทำให้ทราบถึงระดับความรู้ความเข้าใจการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของบัญชีครัวเรือน พร้อมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำหรับเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนแก่หน่วยงานอื่น ๆ เช่น เกษตรอำเภอ สหกรณ์การเกษตร และธนาคาร

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

บัญชีครัวเรือน หมายถึง การจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับ รายรับ รายจ่าย ในการดำรงชีวิตของเกษตรกร ในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เกษตรกร หมายถึง บุคคลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

รายรับ หมายถึง เงินที่ได้จากการขายผลิตผล จากค่าจ้าง และดอกเบี้ยเงินฝาก เป็นต้น

รายจ่าย หมายถึง การชำระหนี้เงินกู้ จ่ายค่าซื้อปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าอาหาร และเงินให้ลูกไปโรงเรียน เป็นต้น

การจัดทำบัญชี หมายถึง แนวทางในการบันทึกบัญชีครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่